

Jan Decyk

"Miejsce liturgii w nauczaniu
pasterskim kard. Stefana
Wyszyńskiego", Piotr Waleńdzik,
Warszawa 2012 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 50/1, 227-231

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zumienie czym jest liturgia, i którego przemyślenia liturgiczne zdają się zachęcać czytelnika do podejmowania dalszej refleksji z zakresu ważnej dziedziny w życiu Kościoła jaką jest liturgia. Podjęcie się tłumaczenia tego dzieła stanowi istotny krok na drodze pogłębiania świadomości w zakresie tej dziedziny naukowej.

Zagadnienia liturgiczne poruszone w dziele *Teologia liturgii* Josepha Ratzingera oparte są na mocnych fundamentach teologicznych wskazujących na dużą dojrzałość naukową autora, który w umiętny sposób przekazuje czytelnikom wyniki swych poszukiwań. Na uwagę zasługuje fakt, iż w polskim tłumaczeniu tego dzieła posłużono się zrozumiałym językiem, który ułatwia przyjmowanie treści także przez osoby w mniejszym stopniu zaznajomione z tematyką teologiczną i liturgiczną.

ks. Andrzej Sylwanowicz

Piotr Waleńdzik, *Miejsce liturgii w nauczaniu pasterskim kard. Stefana Wyszyńskiego*, „Warszawskie Studia Teologiczne. Rozprawy Naukowe” t. 8, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2012, ss. 295.

Kardynał Wyszyński wycisnął swoim życiem, jak i nauczaniem wielkie piętno na dziejach narodu, państwa i Kościoła, a niezłomna postawa, jaką się wyróżniał, pozwoliła narodowi polskiemu w epoce komunizmu ocalić wiarę chrześcijańską. Papież Jan Paweł II, odnosząc się do znaczenia godności i pracy pasterskiej i wszelkiej działalności kard. Wyszyńskiego, w przemówieniu do rodaków podczas audiencji 23 października 1978 r. określił go po raz pierwszy tytułem „Prymas Tysiąclecia”.

Wśród różnorodnej tematyki obecnej w spuściznie Prymasa Tysiąclecia w obszarze głównych zainteresowań oprócz zakresu spraw społecznych pozostaje także liturgia. W tym obszarze jego nauczanie pozostaje niestety mało znane dla szerszego kręgu odbiorców.

Dobrze się więc stało, że ks. Piotr Waleńdzik, w ramach badań doktoranckich, podjął tę właśnie problematykę. Owoce naukowego wysił-

ku ks. Piotra Walcńdzika przedstawia recenzowana książka pt. *Miejsce liturgii w pasterskim nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*. Podstawowym motywem powstania niniejszej rozprawy – jak podaje Autor – było więc pragnienie ukazania problematyki liturgicznej obecnej w pasterskim nauczaniu tak wielkiej i charyzmatycznej osobowości, jaką reprezentował kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski.

Prymas Wyszyński właściwą formację liturgiczną zdobył najpierw w okresie studiów seminaryjnych we Włocławku. Wykładowcą liturgiki był tam ks. Władysław Kornilowicz, jeden z wybitnych przedstawicieli ruchu liturgicznego w Polsce. Zainteresowania liturgiczne pogłębił następnie w czasie studiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1925-1929). Wymieniony ks. Kornilowicz był wykładowcą liturgii także w Lublinie, a jako dyrektor konwiktu dla księży głosił konferencje. Od 1930 r. działalność formacyjną opartej na teologii liturgii prowadził w Laskach pod Warszawą.

To właśnie dzięki formacji zdobytej pod wpływem kierownictwa duchowego ks. Kornilowicza, idee ruchu liturgicznego prowadzące do uczynienia z liturgii źródła chrześcijańskiego życia oraz do czynnego zaangażowania w nią wiernych stały się wytycznymi, realizowanymi w pasterskim nauczaniu biskupa lubelskiego Stefana Wyszyńskiego.

Recenzowana książka składa się z czterech rozdziałów.

Pierwszy rozdział *Idee ruchu liturgicznego w życiu i działalności kardynała Stefana Wyszyńskiego* ukazuje przedpoborową animację liturgiczną prowadzoną przez Kardynała. Uświadamiał wiernym możliwość czynnego udziału w liturgii, zachęcał do korzystania z mszalików, które zawierały teksty łacińskie i polskie, pozwalając śledzić i rozumieć treść modlitw liturgicznych, odpowiadać na wezwania kapłana oraz angażować się duchowo w akcję liturgiczną.

Wśród podejmowanych przez historyków i publicystów tematów poświęconych życiu i nauczaniu kardynała Wyszyńskiego, szczególnie dyskutowanym zagadnieniem pozostaje zajmowane przez niego stanowisko wobec reformy liturgicznej Soboru Watykańskiego II oraz sposobu wprowadzania jej w życie. Dziedziną skupiającą w sobie rozmaite uwagi zarówno wobec tempa, jak i stylu wprowadzanych zmian sobo-

rowych była właśnie liturgia. Ks. Waleńdzik dobrze zgłębił dyskusje wokół powolnego wprowadzania soborowych reform liturgicznych sterowanych przez kardynała Wyszyńskiego.

Powodem powolnego tempa wprowadzanych przez niego zmian miał być jego osobisty tradycjonalizm. Ten problem Autor recenzowanej książki przedstawia w drugim rozdziale *Wkład kardynała Stefana Wyszyńskiego w reformę liturgii Soboru Watykańskiego II*.

Ks. Waleńdzik podkreśla głębokie przejęcie się kardynała Wyszyńskiego ideami ruchu liturgicznego, które sprawiło, że zarówno zgłaszane przez niego propozycje tematyki obrad soborowych, jak i stanowiska zajmowane podczas obrad Soboru Watykańskiego II, w znacznej mierze współbrzmiały z ostatecznym ich rezultatem, zapisanym w Konstytucji o liturgii *Sacrosanctum Concilium*.

Bardzo interesujący był stosunek kardynała Wyszyńskiego do języka używanego w liturgii. Doświadczenie powszechności Kościoła podczas obrad Soboru Watykańskiego II umocniło kardynała Wyszyńskiego w istniejącym już wcześniej przekonaniu i wynikającym z niego działaniu, mającym na celu wprowadzenie języków narodowych do liturgii. Z drugiej strony szacunek dla dorobku teologicznego oraz tradycji Kościoła nakazywał Prymasowi opowiadać się za zachowaniem języka łacińskiego, przynajmniej w niektórych częściach Mszy Świętej.

Kardynał Wyszyński wskazywał, że treść Konstytucji o świętej liturgii ma swoje źródło w odnowionej eklezjologii, stąd polecał swoim kapłanom i wiernym poprzedzenie realizacji liturgicznych reform soborowych wnikliwym przestudiowaniem Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Rozkładanie w czasie wprowadzanych reform liturgicznych było podyktowane troską o jak najlepsze przygotowanie do ich przyjęcia tak przez duchownych jak i świeckich.

Szczególnym wyrazem traktowania liturgii jako źródła życia duchowego jest nauczanie kardynała Wyszyńskiego oparte na wydarzeniach roku liturgicznego i sakramentach świętych. Stąd Autor w recenzowanej książce tym zagadnieniom poświęca dwa kolejne rozdziały.

Rozdział trzeci *Czas i przestrzeń sprawowanej liturgii w nauczaniu kardynała Wyszyńskiego* obejmuje zagadnienia roku liturgicznego, bre-

wiarza oraz zagadnienia związane z architekturą i sztuką w służbie liturgii i obrzędy konsekracji kościoła.

Z rozdziału wynika, że główną inspiracją do nauczania były okresy roku liturgicznego oraz teksty formularzy mszalnych poszczególnych jego dni. Prymas Tysiąclecia był przekonany, że życie duchowe wiernych powinno być podporządkowane wskazówkom, jakie zawiera rok liturgiczny lub teksty zawarte w księgach liturgicznych. Inspirację w wy-stosowaniu listów pasterskich do wiernych stanowił dla niego rokrocznie czas Wielkiego Postu. Także kierowane co roku do wiernych słowo pasterskie na uroczystość Narodzenia Pańskiego lub Zmartwychwstania Pańskiego, zawierało liczne odwołania do liturgii tych dni. W olbrzymiej większości teksty formularza mszalnego stawały się punktem wyjścia w głoszonych przez Księdza Prymasa kazaniach czy homiliach.

Na uwagę zasługują też eklezjalne spojrzenie Prymasa Tysiąclecia na modlitwę brewiarzową. Akcentował, że jest ona nie tylko modlitwą duchownych czy osób zakonnych, ale modlitwą całego ludu Bożego.

Czwarty rozdział został zatytułowany *Liturgia sakramentów źródłem życia chrześcijańskiego* zwraca uwagę na trzy znaczące w nauczaniu kardynała Wyszyńskiego sakramenty: chrzest, Eucharystię i kapłaństwo. Liturgia chrztu rozpoczyna tę specyficzną relację wyrażoną przez pojęcie dziecięctwa Bożego, wprowadzając człowieka w wewnętrzne życie Trójcy Świętej. W liturgii Eucharystii Prymas podkreślał aspekt ofiary i uczyty oraz komunii z Bogiem, poprzez którą następuje przebóstwienie człowieka. Sakrament ten ma prowadzić także do jedności z braćmi. Natomiast kapłaństwo, poprzez nawiązanie szczególnej relacji z Chrystusem, uzdalnia człowieka do podjęcia misji działania w Jego imieniu pośród świata.

Autor recenzowanej pozycji, analizując nauczanie prymasa Wyszyńskiego, zauważa w nim dwa aspekty liturgii, mianowicie wymiary wer-tykalny i horyzontalny. Kard. Wyszyński, ukazując odnowioną liturgię, podkreślał w niej budowanie relacji z Bogiem, ale we wspólnocie z innymi ludźmi.

Kardynał Wyszyński podejmował problematykę, którą można określić współczesnym mianem: „ars celebrandi”, choć formalnie wyrażenie

„sztuka przewodniczenia” pojawiło się dopiero w latach 70. dwudziestego wieku. Według kardynała Wyszyńskiego tak należy celebrować liturgię, by wierni nawiązali kontakt z przewodniczącym zgromadzenia. Dzięki temu będą mogli widzieć, słyszeć i odpowiadać, wczuwać się w to, co się dzieje, a nawet dotykać i „smakować”. Chodzi tu o styl celebrowania, który osiągnie doskonałość wówczas, gdy przewodniczący i wierni będą stanowić jeden organizm.

W nowym wydaniu recenzowanej pozycji może warto by dodać jeden rozdział przedstawiający uwagi krytyczne wypływające z naukowej kwerendy, a dotyczące pewnych oporów kard. Wyszyńskiego wobec reformy liturgicznej, które zapewne miały miejsce, zwłaszcza w pewnej wydaje się stanowczości Kardynała.

W recenzowanej pozycji należy docenić obecność streszczeń w językach obcych – angielskim i niemieckim. Również Wydawcy należy się uznanie za piękną szatę graficzną.

ks. Jan Decyk

Ks. Paweł Cieślak, Prezbiter jako sługa w świetle odnowionego po Soborze Watykańskim II Pontyfikatu Rzymskiego, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2001, ss. 262

150. rocznica śmierci św. Jana Marii Vianneya stała się, za sprawą papieża Benedykta XVI, okazją do ogłoszenia Roku Kapłańskiego, którego początek przypadł 19 czerwca 2009 r. w Uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa, by następnie zakończyć się tą samą uroczystością w roku 2010. W ogłoszonym w Watykanie na tę okoliczność liście papież wyraża życzenie, aby ten rok przyczynił się do wewnętrznej odnowy samych kapłanów i jednocześnie zwraca uwagę, że kapłaństwo jest darem nie tylko dla Kościoła, ale i dla całej ludzkości.

Wydarzenie to nie mogło pozostać bez echa w Kościele. Znalazło tym samym swój wyraz w refleksji intelektualnej środowisk teologicznych. Świadectwem tego jest m.in. opublikowana w 2011 r. staraniem Wydaw-